

KOMPETENCE 21. STOLETJA – MOŽNI PRISPEVKI GLOBALNEGA UČENJA

/ Andreja Kokalj / DIALOGICUM CGP Center za dialog in politike

Svet je danes nedvomno povezan v vseh pogledih – informacijsko, tehnološko, gospodarsko, mednarodno. Vsi smo soočeni z globalnostjo sveta, globalnostjo skupnih izzivov. Nič nevsakdanjega ni spremljati dogajanje na različnih krajih skupnega planeta. Globalni procesi, katerih aktivni ali pasivni udeleženci smo, so naša sedanjost. Spodbujanje učencev (s pomembnim poudarkom na izobraževanju), da skupaj s starši in učitelji čim boljše prepozna(va)jo skupne prednosti in težave sveta kot celote, pa je tako tudi pomembna popotnica v njihovo odraslost. Le kot planetarno ozaveščeni, odgovorni, samostojni in družbeno aktivni ter sodelujoči odrasli bodo pripravljene samozavestno prevzemati izzive sodobnosti in prihodnosti v družbi in svetu.

KOMPETENCE 21. STOLETJA

Kompetence so v Priporočilu Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2006/926/ES) (Splet 1) opredeljene kot kombinacija znanja, spretnosti in odnosov, ustrezajočih okoliščinam. V kolikor pogledamo, katere so kompetence, ki jih je Evropska unija izpostavila kot ključne in enako pomembne, torej kot take, ki jih potrebujemo za osebno izpopolnitev in lasten razvoj, aktivno državljanstvo, povezane pa so tudi z družbeno vključenostjo ter zaposlitvijo, ugotovimo, da so posebej izpostavljene:

1. sporazumevanje v maternem jeziku,
2. sporazumevanje v tujih jezikih,
3. matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji,
4. digitalna pismenost,
5. učenje učenja,
6. socialne in državljanske kompetence,
7. samoiniciativnost in podjetnost,
8. kulturna zavest in izražanje.

V 21. stoletju se odpirajo nove poti k iskanju sodelovanja in povezovanja. Učenci se morajo naučiti sodelovati in delati v različnih in raznolikih skupinah ter se znati prilagoditi družbenim spremembam. Prav tako so te kompetence ključne za razvoj učenčevih voditeljskih sposobnosti ter prevzemanje odgovornosti za rezultate skupine in lastnega dela. Menimo, da je smiselno izpostaviti učenje učinkovite in empatične komunikacije. Jasno izražanje lastnih stališč in mnenj tako v maternem kot različnih tujih jezikih, zmožnost neposrednega pojasnjevanje misli in prepričanj, učenje dialoga ter argumentirane debate so dragocene veščine, ki bodo v prihodnosti zagotovo

pridobivale na pomembnosti in so povezane tudi z iskanjem zaposlitve.

Digitalna pismenost ne zahteva zgolj sposobnosti dobrega poznavanja in kritične uporabe tehnologij informacijske družbe, pač pa zajema sposobnost prepoznavanja informacij, njihovega analiziranja, vrednotenja, povezovanja ter tudi učinkovitosti pri odločanju, ali je določeno informacijo sploh potrebno iskati, ter ocenjevanje njene veljavnosti in zanesljivosti vira.

Pri matematičnih kompetencah ter osnovnih kompetencah v znanosti in tehnologiji priporočilo zasleduje uporabno matematiko, ki se ukvarja z uporabo matematičnega znanja na drugih področjih in v vsakdanjem življenju. Glede osnovnih kompetenc v znanosti in tehnologiji pa poudari »odnos kritičnega spoštovanja in radovednosti, zanimanja za etična vprašanja in spoštovanje varnosti in trajnosti – zlasti glede znanstvenega in tehnološkega napredka v odnosu do samega sebe, družine, skupnosti in globalnih vprašanj« (Splet 1: Matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji).

Prav tako pomembne so socialne in državljanske kompetence, ki vključujejo strpnost, medkulturni dialog, spodbujanje sodelovanja, grajenje osebne integritete in samozavesti, aktivno vključevanje v lokalno skupnost, poznavanje demokracije, človekove pravice in vrednote, ki se črpajo iz nacionalne, evropske in svetovne zgodovine. Trajnostni razvoj je koncept socialno-ekonomskega razvoja ne samo Evropske unije, pač pa tudi širše svetovne skupnosti. Pri učencu je potrebno razvijati motivacijo, samoiniciativnost za izražanje in razvijanje lastnih zamisli, hkrati pa

spodbujati etično podjetnost in družbeno proaktivnost, ki sta ključni za človečno socialno ali gospodarsko dejavnost.

Evropsko priporočilo opredeljuje učenje učenja kot »sposobnost učiti se in vztrajati pri učenju, organizirati lastno učenje, vključno z učinkovitim upravljanjem s časom in informacijami, individualno in v skupinah. Ta kompetenca vključuje zavest o lastnem učnem procesu in potrebah, prepoznavanje priložnosti, ki so na voljo, in sposobnost premagovanja ovir za uspešno učenje. Pomeni pridobivanje, obdelavo in sprejemanje novega znanja in spretnosti ter iskanje in uporabo nasvetov. Z učenjem učenja učenci nadgrajujejo svoje predhodne izkušnje z učenjem in življenjske izkušnje v različnih okoliščinah: doma, v službi, pri izobraževanju in usposabljanju. Motivacija in zaupanje vase sta za kompetenco posameznika odločilni« (Splet 1: Učenje učenja). Izpostavi se tudi »spoštovanje pomena kreativnega izražanja zamisli, izkušenj in čustev v različnih medijih, vključno z glasbo, upodabljalnimi umetnostmi, literaturo in vizualnimi umetnostmi« (Splet 1: Kulturna zavest in izražanje).

Celotna vsebina priporočila je naravnana k spodbujanju učencev k radovednosti, raziskovanju, razmišljanju, inovativnosti, medsebojno sodelovalnemu razreševanju problemov na način, ki vključuje jasno komunikacijo, k načrtovanju, opredeljevanju konkretnih in merljivih ciljev, oblikovanju strategij, iskanju različnih rešitev ter izbiri najustreznejših glede na vrsto problema.

GLOBALNA OZAVEŠČENOST

Pomen razvijanja globalne zavesti narašča s koncem 20. in začetkom 21. stoletja, ko

je zaradi palete možnosti ekonomskih, socialnih, (nad)nacionalnih povezav ter z uporabo in razvojem tehnologije svet kot na dlani. Osnova globalne ozaveščenosti je empatija do soljudi različnih kultur, ki se izraža tudi skozi razumevanje medsebojne povezanosti ljudi, institucij in prepletenost različnih pravnih, organizacijskih, političnih in kulturnih sistemov. Učence je potrebno naučiti, kako medsebojno povezati součinkovanje ukrepov in dogajanj na enem delu sveta ter znati analizirati njihov vpliv na druga področja, vzajemni vpliv tako lokalnih kot svetovnih dogodkov.

KAJ JE GLOBALNO UČENJE¹?

»Učenje za globalno uravnoteženo sobivanje oziroma krajše globalno učenje je vseživljenjski proces učenja in delovanja, ki poudarja soodvisnost in posameznikovo vpetost v globalno dogajanje. Cilj tovrstnega učenja so globalno odgovorni in aktivni posamezniki in skupnosti. Globalno učenje je proces spodbujanja posameznikov in skupnosti za lastno angažiranje in delovanje na področju razreševanja ključnih skupnih izzivov človeštva« (Arnuš 2010: 7). Po Maastrichtski izjavi o globalnem izobraževanju (2002) je globalno izobraževanje opredeljeno kot »izobraževanje, ki ljudem odpira oči in um za resničnosti globaliziranega sveta ter jih prebuja, zato da bi bilo mogoče uresničiti pravičnejši svet, v katerem bi bilo več enakosti in človekovih pravic za vse« (Cabezundo idr. 2009: 65).

Glavne teme so: državljanstvo, mir, etika, odgovornost v krajevnem in mednarodnem kontekstu, demokracija, pravičnost, varnost, človekove pravice, zmanjšanje revščine, zdravje, enake možnosti spolov, kulturna raznovrstnost, razvoj podeželja in mest, gospodarstvo, proizvodni in potrošniški vzorci, skupna odgovornost, varstvo okolja, upravljanje naravnih virov ter biotska in pokrajinska raznovrstnost.

ZAKAJ GLOBALNO UČENJE?

Posebna kvaliteta globalnega učenja je usmerjenost v vzgojo aktivnega državljanca. Spodbuja pozitivno in angažirano

delovanje ter komunikacijo med udeleženci – vrstniki ter opolnomoči učence, da sami iščejo rešitve, razvijajo tolerantnost, sposobnost dialoga, empatijo, sprejemajo različnost, razvijajo kritično mišljenje ter širijo obzorje znanja. Vse to delajo samostojno ali ob pomoči in v stiku s svojim sovrstnikom in udeležencem (lahko tudi s sovrstnikom z drugega konca sveta). V diskusiji krepijo samoiniciativnost, sposobnost poslušanja ter aktivnega partnerstva. Različne nevladne organizacije (zavodi, društva) lahko preko svoje neprofitne aktivnosti pripomorejo k oblikovanju kvalitetnih programov za globalno učenje, sodelujejo pri oblikovanju gradiv ter učnih pripomočkov za delavnice ali šoli nudijo ustrezno podporo.

Pomembno je, da se učenci v izobraževalnem procesu učijo o dejstvih, kot so npr. kje leži posamezna država ali celina, kakšna so njena naravna bogastva ipd., vendar pa je za njihovo razumevanje dogajanja v svetu pomembno tudi, da prepoznavajo dinamike med različnimi svetovnimi centri moči. Preko globalnega učenja se tako intenzivno spodbuja njihovo željo po samostojnem raziskovanju in iskanju alternativ obstoječemu stanju.

SVET, NAŠA SKUPNA SOSESKA?

Druga polovica 20. stoletja je prinesla veliko sprememb v delovanju sveta. Globalno učenje lahko vodi v razumevanje sveta kot naše skupne globalne soseske. Pojav globalizacije je človeka in skupnost močno zaznamoval – tako v pozitivni kot tudi negativni luči. Ravnanje vsakega posameznika ali skupine lahko vpliva na vsakega drugega posameznika ali skupino na svetu. Medsebojni vplivi so neposredno vidni zlasti z vidika ekonomije, ki črpa sestavine svojih izdelkov iz različnih delov sveta, prav tako pa tudi z vidika okolja. 20. stoletje je bilo stoletje nacionalne države, ki pa se vedno hitreje poslavlja v korist regionalnega in na koncu tudi globalnega upravljanja, saj nacionalna država sama ne more več ustrezno odgovoriti na vse izzive, ki jih spremembe prinašajo človeku in svetu.

Učenje razmišljanja in razumevanja sveta na globalnem nivoju je pomembna popotnica učencem na poti v njihovo odraslost, ki jim omogoča sprejemanje primernih odločitev za njihovo delovanje

na lokalnem nivoju. Pomembno je zavedanje, da je svet, ki ga vidimo okoli nas, zgolj naša lokalna skupnost, ki ni nepomembna, vendar pa je interaktivno vpeta v dinamiko globalnega sveta. Današnja izbira mora biti seznanjenost z globalnimi dogajanja. Dostopne so nam vse potrebne informacije, zato se ne moremo izgovarjati na nevednosti. V izgradnji naše globalne soseske je potrebno omogočiti vključenost in sodelovanje lokalne in regionalne ravni. Le tako bo globalno upravljanje lahko upoštevalo lokalne in regionalne posebnosti. Svet je vedno bolj povezan in prihodnje generacije bodo morale biti sposobne sodelovati med seboj, ne glede na različno etnično, zgodovinsko in kulturno okolje, iz katerega izhajajo. Globalno učenje je za otroke nujnost že danes.

SKLEP

Z vključevanjem globalnega učenja preko formalnega in neformalnega izobraževanja pomagamo otrokom, da lahko hitreje in celoviteje razvijejo t.i. kompetence 21. stoletja, kot so med drugim kritično mišljenje, ustvarjalnost, komunikacija in sodelovanje, vodstvene kompetence, kulturna, globalna in okoljska ozaveščenost ter socialna odgovornost. Globalni etos, ki ga preko vsebin globalnega učenja posredujejo tako starši kakor učitelji, bo velik korak k strpnosti, dialoškemu in skupnemu reševanju globalnih težav – od revščine, onesnaženosti okolja do ekonomske nerazvitosti in neenakomerne razdelitve naravnih virov. Kajti bolj poštena, sočutna, svobodna, globalno solidarna in odgovorna družba je mogoča ob sooblikovanju skupne sedanjosti in prihodnosti celotnega sveta, ki jo bodo gradili aktivni, samozavestni in etični ljudje.

Literatura

- Arnuš, N. (2010). *Publikacija o globalnem učenju v Sloveniji*. Ljubljana: SLOGA.
- Cabezundo, A. idr. (2009). *Smernice za globalno izobraževanje: zasnova in metodologije globalnega izobraževanja za izobraževalce in oblikovalce politike: razvito v mreži tedna globalnega izobraževanja v sodelovanju s Centrom sever-jug Sveta Evrope*. Ljubljana: Urad RS za mladino.
- Splet 1. <http://goo.gl/eYBfVu>
- Splet 2. <http://goo.gl/ODIqyB>

¹ Izraz »globalno učenje« se uporablja predvsem na področju nevladnega sektorja – šole ter Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport pa uporablja besedno zvezo »vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR)«.